

Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği

The Effect of Economic Development on the Migrations; Case of Denizli

İbrahim GÖKBURUN

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi,
Fen - Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
igokburun@pau.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-3007-0010>

Makale Başvuru Tarihi: 13.12.2019
Makale Kabul Tarihi: 28.12.2019
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Göç,

Sanayi,

Denizli,

Bu çalışmada, Denizli'de 1980-2018 dönemi göçlerin yön ve dağılımına etki eden faktörlerin ekonomik gelişmişlik durumu ve sanayileşme verileri esas alınarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Göç, iki nokta arasındaki şartlara bağlı olarak ortaya çıkan bir tercih durumudur. Türkiye'de nüfus doğudan batıya, iç kesimlerden kıyılara doğru göç etmektedir. Hem göç alan hem göç veren illerden biri olan Denizli; Türkiye'de içgöçlere ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırmanın temel veri kaynağı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 1980-2018 dönemi daimi ikametgâha göre içgöç verileridir. Göçlerin yönü ve miktarını belirleyen etkenlerin analizinde; Denizli Sanayi Odası (DSO) üye sayısı, işyeri sayısı, istihdam edilen nüfus miktarı, ithalat, ihracat verileri esas alınmıştır. Ayrıca, illerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SEGE) Sıralaması göz önünde bulundurulmuştur. TÜİK, DSO ve Kalkınma Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu veriler derlenerek sayısal tablo formatına dönüştürülmüştür. Bu veriler ArcGIS ortamına aktarılarak dönemsel net göç haritaları oluşturulmuştur. 1980'li yıllara kadar göç veren Denizli; 1985 itibarıyla göç alan iller kategorisine geçmiştir. 2008-2018 döneminde ise alınan göçlerle birlikte verilen göçler de artmıştır. Göç olgusunu coğrafi bakış açısıyla irdeleyen Lee'nin 'İtme-Çekme Modeli'ne göre Denizli'de göçlerin çekim noktası sanayileşmedir. Ancak ekonomik dalgalanmalar, göçleri pozitif veya negatif olarak yönlendirmekte ve miktarını belirlemektedir. Mesela 2008 yılında 601 olan net göç miktarı; 2009 yılında -1587'ye düşmüştür. 2008 yılında istihdam edilen nüfus 140.506 iken; 2009 yılında 134.898'e düşmüştür. Bu dönemde ithalat, ihracat miktarı da düşmüştür. Denizli'nin göç verdiği iller; SEGE sıralamasında birinci kademe ve ikinci kademe gelişmiş illerde yoğunlaşmıştır. Şehrin göç aldığı iller ise genel olarak üçüncü derecede gelişmiş iller ve diğer alt kademedeki iller kategorisinde bulunmaktadır. Denizli'nin en fazla göç alıp-verdiği iller yakın çevresindeki illerdir. Gelecek dönemde Denizli'de göçlerin yönü ve miktarı; ekonomik gelişmelere bağlı olarak şekillenecektir.

ABSTRACT

Keywords:

Migration,

Industry,

Denizli,

This study aims at exploring the factors that affect the direction and distribution of migration in Denizli during 1975-2018. Migration is a phenomenon of choice that arises from on the conditions between two places. Migration in Turkey tends to occur from east to west, from the interior to the coastline. Denizli, which is one of the cities both receiving and sending migration, sheds light on interprovincial migration in Turkey. The main source of the study is Turkey's Statistics Institute's (TSI) interprovincial migration data related to the permanent residences during 1975-2018. In the analysis of the factors determining the direction and amount of migrations, the number of members of Denizli Chamber of Industry (DSO), the number of establishments, population employed, import and export data were taken as basis. Socio-Economic Development (SEGE) Ranking of Provinces and Regions was also taken into consideration. The data published by TSI, DSO and Ministry of Development were compiled and converted into digital table formats. Periodic net migration maps were created by transferring these data to the ArcGIS environment. Denizli, which was a migration-sending city in 1980, moved to the category of cities receiving migration in 1985. In the period of 2008-2018, the migrations to the city increased while the number of people leaving the city also increased. According to Lee's 'Push-Pull Model, which examines the phenomenon of migration from a geographical point of view, industrialization is the pull point of migration in Denizli. However, economic fluctuations direct and determine migrations positively or negatively. For instance, the net migration rate in 2008 which was 601 decreased to -1587 in 2009. The population employed in 2008 was 140,506 while it decreased to 134,898 in 2009. During this period, the number of imports and exports decreased as well. The provinces to which Denizli gave migration in the SEGE ranking are agglomerated as the first and second tiers in the developed provinces. The provinces where the city received migration are generally in the category of third-level developed provinces and other sub-provinces. Immigration and migrations of Denizli mostly happen with near the provinces. The provinces which Denizli heavily received and sent migration are clustered in the neighboring. The direction and amount of migration in Denizli will be shaped by the economic conditions in the future.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe sahip olan göçler, günümüz dünyasının en önemli meselelerinden biridir. İnsanlar, yüzyıllar boyunca savaş, ticaret, yiyecek, içecek, giyecek, barınak ve diğer yaşam malzemelerini sağlamak amacıyla yaşadığı bölgeden farklı bölgelere göç etmiştir. Günümüz dünyasında göç; nedenleri, amaçları ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir hal almıştır. Göç olgusu; coğrafya, sosyoloji, demografi, ekonomi, antropoloji, tarih, psikoloji, şehir planlama, siyaset bilimi ve diğer bazı ilgili disiplinler tarafından ele alınan İnterdisipliner bir araştırma alanıdır (Yalçın 2004:3; İçduygu ve Sirkeci, 1999:249). Göç kavramı, farklı disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlansa da bütün tanımların insan, mekân ve zaman ilişkisine odaklandığı görülmektedir.

Göç olgusuna kuramsal bir perspektif kazandıran Lee, (1969:285) göç kavramını yaşanan yerin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değiştirilmesi şeklinde tanımlamamıştır. Göç; insanların ekonomik, toplumsal siyasal veya farklı nedenlerle devamlı yaşama bölgelerinden başka bir yere yapmış oldukları kısa, orta veya uzun süreli, belli bir süre sonra geriye dönüşü veya sürekli yerleşimi amaçlayan coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir. Bu yer değişimi kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şehirden şehre doğru herhangi bir ölçek veya yönde meydana gelebilir. Zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleştirilen göç hareketi; kişisel, aileler ve gruplar şeklinde; geçici veya sürekli olabilir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009:22; Lewis, 1982:15; Doğanay, 1994:165; Yalçın, 2004:13; Özgür ve Yasak, 2009:40; Tümertekin ve Özgüç, 2017:289). Türkiye göç alan, göç veren ve göçlerin transit geçiş güzergâhında olması nedeniyle göç araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, ülkede yoğun şekilde içgöç hareketliliği yaşanmaktadır. Denizli, hem göç alan hem göç veren bir il olarak Türkiye’de yaşanan iç göçlere ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır.

Türkiye’de iç göç meselesine odaklanan çalışmalar, 1950 sonrasında başlamıştır. İç göçle ilgili araştırmalara bakıldığında; Darkot, 1954; Darkot, 1961; Tümertekin, 1968; Yasa, 1968; Tümertekin, 1972; Yener, 1977; Tümertekin, 1977a; Tümertekin, 1977b; Tekeli ve Erder, 1978; Eraydın, 1981; Doh, 1984; Gedik, 1985; Erel, 1985; Ertürk, 1985; Doğanay, 1986; Cerit, 1986; Algan, 1988; Tandoğan, 1989a; Tandoğan, 1989b ve Erdoğan, 1989 göç konusu ele alan literatürdeki ilk çalışmalardır. Göç çalışmaları ve veri kaynaklarının sınırlı olduğu bu süreçte yapılan araştırmalar; Türkiye’de göç literatürünün ilk örneklerini oluşturması açısından oldukça önemlidir. 1950 öncesi dönemi konu alan göç çalışmaları ise genellikle mübadele ve farklı sebeplerle dışarıdan gelen göçlere odaklanmıştır. 1990 sonrasında göçlerle ilgili çalışmalar sınırlı olmakla birlikte ayrıntılı şekilde karşılaştırma ve analiz imkânı sunan verilerin yorumlandığı gözlenmektedir. Türkiye’de göçlerle ilgili verilerin kayıt altına alınmasında 1950-1970 döneminde doğum yeri kriteri esas alınırken; 1975 sonrasında daimi ikametgâh esas alınmıştır. Bu süreçte iç göçle ilgili araştırmalara bakıldığında; Kocaman ve Bayazit, 1993; Yavuz, 1994; Gedik, 1994; Özgür, 1995; Oktik, 1997; Tekeli, 1997; Akşit, 1998; İçduygu ve Ünalın, 1998; Tekeli, 1998; Sirkeci ve Aydıngün, 1998; İçduygu vd., 1998; Özgür, 1999; Yamak ve Yamak, 1999; Peker, 1999; Akşit, 1999. Bu dönemde göçle ilgili verilerin niceliği çalışmaların içeriğini zenginleştirmiştir. 2000 sonrası dönemde iç göçle ilgili araştırmalar gerek veri kaynakları gerekse nicelik bakımından oldukça zenginleşmiştir. Göç olgusuyla ilgili mevcut araştırmalardan bazıları: Üçdoğruk, 2002; Mutluer, 2003; Gür ve Ural, 2004; Yalçın, 2004; Şensoy, 2005; Çelik, 2005; Çelik, 2006; Yücesahin ve Özgür, 2006; Apan, 2006; Sağlam, 2006; Özdemir, 2006; Pazarlıoğlu, 2007; Toroğlu, 2007; Kocaman, 2008; Yakar, 2009a; Yakar, 2009b; Işık, 2009; Yakar, 2010; Bülbül ve Köse, 2011; Çiftçi, 2011; Yakar, 2012; Koçak ve Terzi, 2012; Özdemir, 2012; Yakar, 2013; Kocaman, 2014; İnç, 2014; Çelik ve Güven, 2014; Elmastaş ve Yılmaz, 2015; Yakar, 2015; Peker, 2015; Sertkaya Doğan, 2015; Bahçalı ve Kahraman, 2016; Küçükali, 2016; Gökburun, 2017 ve Yakar, 2017’dir.

Türkiye’de göç olgusunu ele alan araştırmalar giderek yaygınlaşmaktadır; ancak Denizli ilini konu alan müstakil göç araştırmaları oldukça sınırlıdır. Konuyla ilgili Aygören, Gümüşçü ve Uğur (2006) tarafından kaleme alınan “*Daimi İkametgâha Göre Türkiye İç Göçlerinde Denizli İlinin Yeri (1980-2000)*” adlı çalışmada; 1980-2000 döneminde yaşanan göçler ele alınmıştır. Çalışmada, 1980 yılına kadar göç veren bir konumda olan Denizli’nin göç alan iller kategorisine geçtiği vurgulanmıştır. Bu durumun temel nedeni 1973 sonrasında sanayi alanında yaşanan gelişmelere ve iş imkânlarına bağlanmıştır. Denizli’nin gelecekte göç almayı sürdüreceği vurgulanmıştır. Denizli’de yaşanan göçleri İstanbul’a odaklanarak irdeleyen Şahin (2005) “*İstanbul’a Olan İç Göçlerde Denizli İlinin Yeri ve Göçle Gelen Nüfusun Özellikleri*” adlı çalışmada; İstanbul’un iller bazında aldığı göçlerde Denizli’nin oranının düşük olduğunu vurgulanmıştır. Denizli’den İstanbul’a göç eden nüfusun dokuma, tekstil ve kuyumculuk sektöründe etkin olduğu belirtilmiştir. Mutluer (2003) “*Uluslararası Göçler ve Türkiye*” adlı eserinde Denizli ili Tavass ilçesinde kuramsal ve ampirik bir alan araştırmasıyla göçleri ele almıştır. Göç sorunsalı üzerine kuramsal çerçeve oluşturarak; Tavass ilçesinde iç göçler ve dış göçleri analiz eden Mutluer;

Tavas örneğinde yurtdışı iş gücünün sosyoekonomik özelliklerine odaklanmıştır. Keleş, (2007) tarafından yapılan “1923-1945 Yılları Arasında Denizliye İç ve Dış Göçler” adlı çalışmada ise 1950 öncesi göçler ele alınmıştır. Ünlütürk Ulutaş ve Kamber (2016) “İç Göç ve Mekânsal Dışlanma” adlı çalışmada; göç ve mekânsal dışlanma ilişkisini Denizli örneğinde irdelenmiştir. Araştırmada, 1990 öncesi Denizli’ye göç edenlerin toplumsal uyum ve entegrasyon olanaklarına kavuştuğu; 1990’lı yıllardan sonra göç edenlerin sosyal dışlanma yaşadığı vurgulanmıştır. Ayrıca, Uslu, 2012; Güzel, 2013; Torlak, 2006; örneğinde olduğu gibi bazı çalışmalarda Denizli’de göçlerin sosyolojik boyutunu ele alınmıştır.

Denizli ilinde göçleri ele alan müstakil çalışmalar sınırlı olsa da Denizli tarih boyunca nüfusun hareketli olduğu şehirlerden biridir. Farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan Denizli’nin tarihi mirası, bölgedeki nüfus hareketlerine dair bilgiler sunmaktadır. Kalkolitik dönemden günümüze Hitit, Frigya, Lidya, İonya, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin hâkimiyet kurduğu Denizli’de hemen her dönemde yoğun bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Uygun iklim şartları, ulaşım imkanları zengin doğal kaynaklarıyla cazibe merkezi olan Denizli; geçmişten günümüze farklı sebeplerden kaynaklanan göçlere sahne olmuştur. Ancak tarihin hiçbir döneminde günümüzdeki nüfus miktarına ulaşmamıştır.

Osmanlı Döneminde ilk modern nüfus sayımı olan 1831 Nüfus Sayımında Denizli’nin nüfusu 22.323 kişidir (Karal, 1997:206; Kodal, 2014:33). 1893 yılında ise nüfus 212.493 kişidir (Karpat, 2003:162). 1908 yılında Denizli’nin nüfus miktarı 251.122 kişiye yükselmiştir (Kodal, 2014:40). Cumhuriyet döneminde 1927’de yapılan ilk nüfus sayımında 243.817 kişi olan nüfus, 1970 yılında 511.160 kişiye çıkmıştır. 1927-1975 yılları arasını kapsayan 43 yıllık süreçte Denizli nüfusu ikiye katlanmıştır. 2000 yılında 850.029 kişiye yükselen şehrin nüfusu 2018 yılında 1.027.782’ye yükselmiştir 1975-2018 yılları arasını kapsayan 43 yıllık süreçte Denizli’nin nüfusu bir kez daha ikiye katlanmıştır. 2050 yılında ise Denizli’de nüfusun 1.303.029 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir (Tablo 1). Denizli ilinde toplam nüfus miktarı sadece 1935-1940 döneminde 693 kişi azalmıştır. 1940 yılından günümüze ilin toplam nüfusu kararlı ve istikrarlı bir şekilde artmıştır.

Tablo 1. Denizli İlinde Nüfusun Gelişimi

Yıl	Toplam Nüfus	NAH (%)	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus	Yıl	Toplam Nüfus	NAH (%)	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus
1927	245.048	-	41.209	202.038	2007	907.325	9.62	735.988	171.337
1935	285.918	19.91	43.866	242.052	2008	917.836	11.58	761.393	156.443
1940	285.225	-0.49	47.619	237.606	2009	926.362	9.28	770.630	155.732
1945	315.934	20.45	51.251	264.683	2010	931.823	5.89	778.209	153.614
1950	340.277	14.85	61.297	278.980	2011	942.278	11.21	791.069	151.209
1955	368.294	15.82	72.170	296.124	2012	950.557	8.78	802.755	147.802
1960	425.449	28.85	100.916	324.583	2013	963.464	13.67	963.464	-
1965	463.369	17.08	117.739	318.630	2014	978.700	15.81	978.700	-
1970	511.160	19.63	141.309	369.851	2015	993.442	15.32	993.442	-
1975	560.916	18.58	171.586	389.330	2016	1.005.687	12.32	1.005.687	-
1980	603.338	14.58	205.938	397.400	2017	1.018.735	12.92	1.018.735	-
1985	667.478	20.21	248.673	418.805	2018	1.027.782	8.88	1.027.782	-
1990	750.882	23.55	337.793	413.089	2020	1.130.999 ¹	-	-	-
2000	850.029	14.40	413.914	436.115	2050	1.303.029	-	-	-

Kaynak: 1927-2000 genel nüfus sayımları ve ADNKS (url 1).

Denizli’de yıllık nüfus artış hızına bakıldığında, cumhuriyet döneminden günümüze dalgalı bir grafikte karşılaşmaktayız. Nüfus artış hızının en düşük olduğu dönem %-0.48 oranıyla 1935 yılıdır. 1955 yılı ise

¹ 2020 ve 2050 tahminleri 2027-2018 dönemindeki nüfus verileri esas alınarak aritmetik nüfus artış yöntemi formülü ($N_g = N_s + ka.(t_g - t_s)$) ile hesaplanmıştır.

%28.85 oranıyla nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönemdir. 1975 yılında %14.58 olan yıllık nüfus artış hızı, 1980 yılında %20.21'e yükselerek %6 oranında artmıştır. 1990 yılında %23.55'e çıkan yıllık nüfus artış hızı, 2007 yılında %9.62'ye düşmüştür. 2017 yılında ise %12.92'ye yükselmiştir (Tablo 1). Türkiye genelinde nüfus artış hızının düştüğü bir dönemde, Denizli ilinde nüfus artış hızının yükselmesinin nedeni şehrin diğer illerden aldığı göçlerden kaynaklanmıştır.

Denizli'de nüfusun kır-kent dağılımına bakıldığında; 1927 yılında nüfusun %83'ü kırdaki, %17'si kentte yaşamaktadır. Bu dönemde bir kasaba görünümünde olan Denizli'de kentleşme 1980'li yıllarda hızlanmıştır. 1980'de nüfusun %66'sı kırdaki %34'ü kentte yaşamaktadır. Kentsel nüfus, kırsal nüfusa paralel olarak artsa da 2000 yılına kadar kırsal nüfus daha fazladır. 2000 yılında Denizli'de kırsal nüfus miktarı, kentsel nüfustan 22.198 kişi fazladır. 2007 yılında ise şehir nüfusu 735.988 kişiye çıkarken, kırsal nüfus 171.337 kişiye düşmüştür (Tablo 1). 2012 tarih ve 6360 Sayılı Kanun nedeniyle TÜİK verilerinde 2013-2018 dönemi kırsal nüfus miktarı açıklanmamaktadır. Ancak kırdan kentlere göçler nedeniyle Denizli'de kırsal nüfusun giderek azaldığı gözlenmektedir.

Türkiye'de yarım yüzyılı aşkın bir süredir doğudan batıya, iç kesimlerden kıyılara doğru bir göç akışı yaşanmaktadır. Bu durumun temel nedeni bölgeler arasındaki gelişmişlik seviyesi ve ekonomik büyüme farklılığından kaynaklanmaktadır (Yakar, 2013:39). Türkiye'de göçlerin giderek yaygınlaştığı 1980 sonrasında Denizli göçlerin çekim merkezlerinden biri olmuştur. İlin komşuları Afyonkarahisar, Uşak ve Burdur yoğun bir şekilde göç verirken Denizli'nin hangi fonksiyonları göçün çekim noktası olmuştur? Denizli'de göçlerin yönü ve miktarını belirleyen etkenler nelerdir?

2. VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, Denizli'de 1975-2018 dönemi göçlerin yön ve dağılımına etki eden faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Günümüz dünyasında göçlerin sebep ve sonuçları çok katmanlı ve karmaşık bir şekilde bürünmüştür. Göç olgusunun sebep ve sonuçlarını çözümlenmek amacıyla birçok 'göç kuramı/teorisi' ortaya konulmuştur. Çalışmamızın temel problemi açısından göç kuram ve modelleri arasında "İtme-Çekme Teorisi" esas alınmıştır. Ravenstein'in 1885'te ortaya koyduğu "Göç Yasaları Teorisi" bu alanda ilk kapsamlı teorik çalışmadır. Ravenstein'in teorisine atıfta bulunarak "İtme-Çekme Teorisi" geliştiren E.S. Lee göç literatüründe önemli bir kavramsal çerçeve oluşturmuştur (Ravenstein,1885: 198-199; Ravenstein,1889:241-305; Lee, 1969:282-287; Lewis, 1982:22; Stouffer, 1940:845-846; Yalçın, 2004:22). Toplulukları doğdukları ve belli bir süre yaşadıkları yerden kopmaya ve uzaklaşmaya zorlayan çevresel, ekonomik ve toplumsal şartlar göçün itici etkenlerini oluşturmaktadır. Çekici etkenler ise toplulukları belli bir coğrafi alana cezbeden iktisadi ve sosyal şartlardır (Tümertekin ve Özgüç, 2017:311, Doğanay, 1994:168, Yalçın, 2004:114). Ravenstein ile başlayan ve günümüzde giderek genişleyen göç literatüründeki hemen her çalışma; göç olgusunun gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasındaki nüfus hareketleri olduğu vurgulanmıştır (Yakar, 2013: 28). Bu çalışmada, Denizli'de 1980-2018 dönemi göçlerin yön ve dağılımına etki eden faktörlerin ekonomik gelişmişlik durumu ve sanayileşme verileri esas alınarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bilindiği üzere Türkiye'de göç hareketlerine dair karşılaştırma ve analiz yapma imkânı sunan sayısal veriler; 1975 yılı itibariyle ortaya konulmuştur. 1980-2018 dönemi Denizli'de göçler, çok geniş kapsamlı bir konu olması nedeniyle bir makalenin çerçevesini aşmaktadır. Bu nedenle çalışmada genel olarak net göç verilerine odaklanılarak analizler yapılmıştır. Herhangi bir yerleşim yerinin aldığı göçler ile verdiği göçler arasındaki fark net göç olarak tanımlanmaktadır. Bahsedilen yerde alınan göç, verilen göçten fazla ise net göç pozitif; alınan göç verilen göçten az ise net göç negatif yönlüdür (Mutluer, 2003:11). Denizli ilinde alınan göçler, verilen göçler ve net göç durumuna ilişkin veriler derlenerek sayısal tablo formatına dönüştürülmüştür. Bu tablolardaki veriler irdelendiğinde Denizli'de göçlerin 10-15 ilde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu nedenle araştırmamızda en fazla göç alınan ilk 10 il ve en fazla göç verilen ilk 10 ilin verileri tablolarda ayrıntılı olarak işlenmiştir. Tabloda isim isim gösterilemeyen illerin verileri ise 'diğer iller' adı altında toplanarak tek bir sütunda gösterilmiştir. Söz konusu bu veriler, ArcGIS veri düzlemine aktarılarak ait net göç haritaları oluşturulmuştur. Hazırlanmış olan bu haritalar, konuyla ilgili literatür taramalarından elde edilen verilere ve araştırma sahasındaki gözlemlere dayandırılarak yorumlanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve T.C Kalkınma Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu veriler çalışmanın temel veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Ayrıca, Ekonomik verilerin göçler üzerindeki etkisinin ortaya konulması amacıyla Denizli Sanayi Odası (DSO) tarafından yayımlanan veriler esas alınmıştır. 1980-2000 yılları arasında DSO kayıtlı üye sayıları ve işyeri sayısı dönemler itibariyle sanayileşmenin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. 2000 sonrasında ise istihdam oranı, ithalat, ihracat miktarı gibi önemli veri kaynakları

eklenmiştir. Ayrıca, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SEGE) Sıralaması Araştırmaları da göz önünde bulundurulmuştur. 1996-SEGE, 2000-SEGE, 2011-SEGE araştırmalarında Denizli'nin göç alıp göç verdiği iller karşılaştırılarak göçün itici ve çekici faktörleri ortaya konulmuştur.

3. DENİZLİ'DE SANAYİLEŞME SÜRECİ VE GÖÇLER

Cumhuriyet döneminde 1920-1950 yılları arasında sakin bir süreç yaşayan Denizli, 1950 sonrasında göçlerle hareketlenmeye başlamıştır. Ancak 1975-1980 dönemine kadar Denizli göç veren bir il iken; 1980-1985 dönemi itibariyle göç almaya başlamıştır. 1985-2018 yılları arasında Denizli'nin aldığı göçler giderek artmıştır. 2008-2018 dönemini kapsayan süreçte Denizli hem göç alan hem de göç veren bir ile dönüşmüştür (Tablo 1).

Net göç miktarının negatif olduğu 1975-1980 döneminde, Denizli'nin net göç hızı %0-5,7'tir. 1990-2000 döneminde ise net göç hızı %019,8'e yükselerek en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Dönem bazında sonuçları takip etmek ve önceki dönemle karşılaştırmak amacıyla; 2008-2018 dönemini yıllık göç verilerinin bütünleştirilmesiyle elde edilen toplam sonuçta Denizli'nin net göç hızı %017,6'ya ulaşmıştır. Ancak 2007-2018 döneminde yıl bazında yayımlanan göç verilerine bakıldığında dalgalı bir grafikte karşılaşmaktayız. Mesela 2007-2008 yılında net göç hızı %00,66 iken; 2008-2009 döneminde %0-1,71'e düşmüştür. 2011-2012 döneminde ise net göç hızı yeniden pozitif dönüşerek %02,58'e yükselmiştir. Bu süreçte 2014-2015 yılı net göç hızı %05,27 oranıyla en yüksek olduğu dönemdir. 2016 yılı itibariyle yeniden düşmeye başlayan net göç hızı 2017-2018 döneminde %0-0,84'e kadar düşmüştür (Tablo 1).

Tablo 2. Denizli İlinde Göçler (1975-2018)

1975-2018 Yılları Arası Dönem Bazında Göç Verileri				
Dönem	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
1975-1980	26.248	29.288	-3.040	-5,7
1980-1985	31.811	29.716	2.095	3,5
1985-1990	43.523	32.953	10.570	15,4
1990-2000	57.412	42.207	15.205	19,8
2008-2018 ²	283.227	266.076	17.151	17,6
2008 - 2018 Dönemi Yıl Bazında Göç Verileri				
Dönem	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
2007-2008	22.721	22.120	601	0,66
2008-2009	20.119	21.706	-1.587	-1,71
2009-2010	21.863	23.468	-1.605	-1,72
2010-2011	23.454	23.853	-399	-0,42
2011-2012	24.446	21.992	2.454	2,58
2012-2013	27.088	24.039	3.049	3,17
2013-2014	28.279	24.771	3.508	3,59
2014-2015	30.185	24.961	5.224	5,27
2015-2016	28.170	24.794	3.376	3,36
2016-2017	28.855	25.466	3.389	3,33
2017-2018	28.047	28.906	-859	-0,84

Kaynak: 1980-2018 dönemi TÜİK göç verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

2 2007-2018 yılları arasında TÜİK tarafından açıklanan yıllık göç verilerinin toplanmasıyla elde edilen brüt göç miktarı.

Göç olayının temelinde insanların geçimlerini sağlamak ya da daha iyi şartlarda yaşamak için daha uygun yerlere gitme ve burada iş bulma, çeşitli imkânlardan faydalanması amaçlanmaktadır (Atalay, 1994:85). Türkiye’de 1950’lerde başlayan sanayileşme ancak 1980’lerde aktif hale gelmiştir. 1950-1980 sürecinde bir anlamda Türkiye’de sanayileşmenin alt yapısı hazırlanmıştır. Sanayileşme, 1980’li yıllarda toplumsal yaşamı değiştirip dönüştürmüştür. Türkiye ekonomisindeki dönüşüm nüfusun kırdan kentlere doğru göç etmesine yol açmıştır. Gelişmemiş bölgelerden daha gelişmiş bölgelere yönelen göçler, 2000’lere doğru giderek yoğunlaşmıştır.

Denizli, Anadolu’da yaşanan ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşüme öncülük eden şehirlerden biri olmuştur. Şehirde özellikle tekstil sektöründeki yatırımlar ön plana çıkmıştır. Tarım ve hayvancılığa bağlı olarak el tezgâhlarında yapılan üretim, şehrin yerleşim tarihi kadar köklüdür. Tekstil üretiminin geçmişi Roma dönemine kadar uzanmaktadır (Erdemir, 2007:25-29).

12. yüzyılın başlarında Ahiler’in Yeşilova civarında kurmuş oldukları tabakhaneler, bölgedeki organize üretimin köklerini göstermektedir. Cumhuriyet döneminde Teşvik-i Sanayi Kanunu’nun etkisiyle Denizli’deki özel girişimciler; tabaklık deri işleme sanayii, tahin, pamuk ve çırçır fabrikaları açmıştır. 1950 sonrasında sanayileşme çabaları yoğunlaşmıştır. 1960’lı yıllarda kurulan iki sanayi çarşısında tekstil atölyeleri bulunmaktadır. Ancak gerçek anlamda sanayileşme 1970’lerde başlamıştır. 1970 sonrasında Denizli sanayisindeki doğal kümelenme yavaş yavaş endüstriyel üretime dönüşmüştür (DSO, 2013:3). Kesintisiz elektrik sağlanması Denizli’de dokuma tezgâhlarının yapısını ve üretim kapasitesini geliştirilmiştir. Üretim teknolojisiyle birlikte pazar alanı ve payı genişlemiştir.

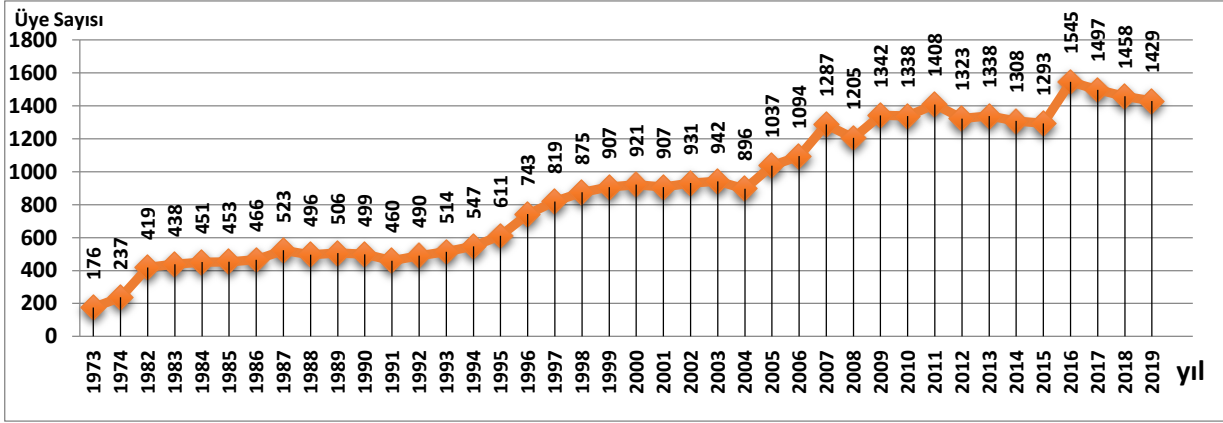
1973-1977 dönemini kapsayan III. Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında sanayinin gelişmesi amacıyla girişimcilere teşvik imkânı sunulmuştur. Geleneksel dokumacılık faaliyetlerinin yaygın olduğu Denizli’de 1980’li yıllarda fabrikasyon üretime geçilmiştir. El ve yarı otomatik dokuma tezgâhlarında iç pazara yönelik üretim yapan Denizlili girişimciler; 1980’li yıllarda modern sanayi tesisleri kurmaya başlamıştır. (DSO, 2013:3; Batmaz, 2001:8; Karaalp, 2004:172; Denizli Sanayi Odası Envanteri, 2003:40). Bu durum Denizli’de sanayinin gelişmesi ve çeşitlenmesini sağlamıştır. 1980’li yıllarda geleneksel dokumacılığı modern sanayi işletmelerine dönüştüren girişimciler; Denizli’yi bir tekstil merkezi haline getirmiştir.

Türkiye iç pazarlarına hatta yurtdışı piyasalara açılan tekstil sektörüne zamanla mermer ve traverten yataklarından elde edilen ürünler eklenmiştir. Dünyaca ünlü Pamukkale travertenleri, bölgedeki şifalı su kaynakları ve tarihi miras şehirde turizm sektörünü canlandırmıştır. Ayrıca, intansif tarım uygulamasıyla tarım ve hayvancılık gelişmiştir. Eğitim, sağlık ve hizmet sektöründeki gelişmeler Denizli’nin çevresindeki illere göre bir çekim merkezi olmasını sağlamıştır. İş imkânları nedeniyle Denizli, kırsal alanlardan ve komşu illerden göç almaktadır (Kara, 2008:105; Şanlı ve Kara, 2019:278; Belge, 2018:172).

Denizli’de sanayileşme ve ekonomik veriler, göçlerin yön ve dağılım ilişkisini yansıtan şehirlerden biridir. Ancak 1970-2000 yılları arasında Denizli’de sanayileşmenin boyutlarını ortaya koyacak veriler oldukça sınırlıdır. Denizli Sanayi Odası’na (DSO) kayıtlı üye sayısı 1975-2018 sürecinde periyodik bir şekilde kayıt altına alındığı için göç ve sanayi ilişkisinin kurulması açısından temel veri kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Çalışmamızda DSO’ya kayıtlı üye sayısı sanayileşmenin temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

1973’te Ege Bölgesi Sanayi Odası’ndan ayrılarak 176 üyeyle kurulan DSO üye sayısı 1974’te 237’ye yükselmiştir. DSO’ya kayıtlı üye sayısı 1982 yılında 419 iken; 1985 yılında üye sayısı 453’e çıkmıştır. 1990 yılında 460 olan üye sayısı; 2000 yılında 921’e çıkmıştır. Ancak 2007 yılında 1287’ye çıkan DSO üye sayısı, 2008 yılında 1205’e düşmüştür. 2010 yılında 1338’e yükselen DSO’ya üye sayısı 2015 yılında 1329’a düşmüştür (Şekil 1). Kuruluşundan günümüze DSO’ya kayıtlı üye sayısı 2016 yılında 1545’e yükselen en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2017 yılında 1497’ye düşmüştür (DSO, 2013:3; DSO, 2018:174, DSO, 2019:5).

Şekil 1. Denizli Sanayi Odası Üye Sayısı

Kaynak: DSO Stratejik Planı 2019-2023 ve DSO, 2013:5.

Denizli’de sanayileşme durumuna bakıldığında; 1980 yılında Denizli’de küçük imalat sanayi işyeri sayısı 4.540 iken; 10 kişi ve üzeri istihdam sağlayan işyeri sayısı 117 tanedir. Ancak sanayi sektöründe istihdam edilen 12.109 kişilik toplam nüfusun %68’i büyük imalat sanayi işyerlerinde istihdam edilirken %32’si küçük imalat sanayi işyerinde istihdam edilmiştir (Temel vd., 2002:9-14). 1980 yılında Türkiye geneli illerdeki işyeri sayısına göre yapılan sıralamada, Denizli 11. sırada yer almıştır. 1996’da Türkiye geneli illerdeki işyeri sayısına göre yapılan sıralamada ise Denizli’de 6. sıraya yükselmiştir. Türkiye geneli toplam imalat sanayi işyerleri içinde, Denizli’nin payı 1980 yılında %1,34 iken 1996 yılında %3,97’ye yükselmiştir (Temel vd., 2002:13-14). 1985 yılında Denizli’de küçük imalat sanayi işyeri sayısı 4.651 iken; 115 kişi ve üzeri istihdam sağlayan işyeri sayısı 115 olup toplam 4.766 imalat sanayi işyeri bulunmaktadır. 1986 yılında 25 ve üzeri istihdam sağlayan işletmeleri kapsayan sayımda ise sanayi sektöründe istihdam edilen toplam nüfus 9.677 kişi iken; 1989 yılında 11.746 kişiye yükselmiştir (Aygören vd., 2006:332).

1990 yılında Denizli’de küçük imalat sanayi işyeri sayısı 6.316 iken; 50 ve daha fazla işçi çalıştıran büyük imalat sanayi işyeri sayısı 99 olup toplam 6.415 işyeri bulunmaktadır. 50 ve üzeri istihdam sağlayan işletmelerde istihdam edilen toplam nüfus 12.201 kişidir (Temel vd., 2002:9; DSO, 2019:5). 1996 yılında Denizli’de 5.923 küçük imalathane işletmesi, 419 tane ise 50 ve üzeri istihdam sağlayan büyük sanayi işletmesi bulunmaktadır. Küçük imalathane işletmesinde çalışan nüfus miktarı 4.626 kişi iken; büyük sanayi işletmesi çalışan nüfus miktarı 28.253 kişidir. Denizli’de mevcut 6.342 işyerinde toplam 32.879 kişi istihdam edilmiştir. Denizli’de istihdamının Türkiye genelindeki oranı 1980 yılında %0,9 iken; 1996 yılında %2,75’e yükselmiştir (Temel vd., 2002:9-45; DSO, 2019:5).

Denizli ilinin Türkiye istihdamı içindeki payı 1980 yılında %0.61 iken; 1997 yılında %3,02’ye çıkmıştır (Mutluer, 2003:16) 1996 yılında Denizli’de istihdam edilen toplam 40.756 kişilik nüfusun %86’sı sanayi sektöründe istihdam edilirken %14’ü diğer sektörlerde istihdam edilmiştir. 1980-1996 döneminde Denizli’de istihdam edilen nüfus üçe katlanmıştır. Ancak küçük ölçekli işletmelerde istihdam oranı ikiye katlanırken; büyük ölçekli işletmelerde istihdam oranı dörde katlanmıştır. Denizli sanayisindeki bu gelişme başta çevre iller olmak üzere göçlerin çekim merkezi olmuştur. 2000 yılında ise 50 ve üzeri istihdam sağlayan 151 büyük sanayi işletmesinde 33.041 kişi istihdam edilmiştir. 1990 yılında Denizli’de istihdam edilen toplam nüfus miktarı 12.602 kişi iken; 2005 yılında sadece işyeri sayısı 12.287’ye çıkmıştır. Bu sonuç 1990-2005 dönemini kapsayan 15 yıllık süreçte Denizli’de sanayileşmenin yükselişini göstermektedir. 50 ve üzeri işçi istihdam eden özel firmalar 2012 yılında toplam 58.290 kişiyi bünyelerinde barındırırken, 2013 yılında bu rakam 67.400’e, 2014 yılında 73.425’e, 2015 yılında 73.793 yükselmiştir. 2016 yılında ise 75.035’e ve 2017 yılında 78.911’e çıkmıştır (DSO, 2018:219).

2008 sonrası göçlerin yön ve dağılımının yorumlanmasında; mevcut verilere ithalat, ihracat miktarı gibi yeni veri kaynaklarına eklenmiştir. Denizli’de 2008 yılında 1.634.676 dolar olan ithalat; 2009 yılında 1.146.484 dolara düşmüştür. Bu süreçte 2011 yılında 2.262.650 doları bulan ithalatın zirve düzeyini oluşturmaktadır. 2015 yılına ithalat 1.902.001 dolara düşmüştür. 2017 yılında ise 2.009.390 dolar bandına çıkan ithalat 2018 yılında 1.989.330’a düşmüştür. İthalat ve ihracat miktarında düşüş yaşansa da Denizli 2017 yılında ülkemizin en fazla ihracat ve ithalat yapan illeri arasında yer almaktadır (Doğan, 2019: 652). Genel olarak bakıldığında ithalat değerinde en keskin düşüş 2009 yılında yaşanmıştır (Tablo 3). 2008-2018 dönemine Denizli’de göç verileri ile ithalat verileri arasında paralel bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

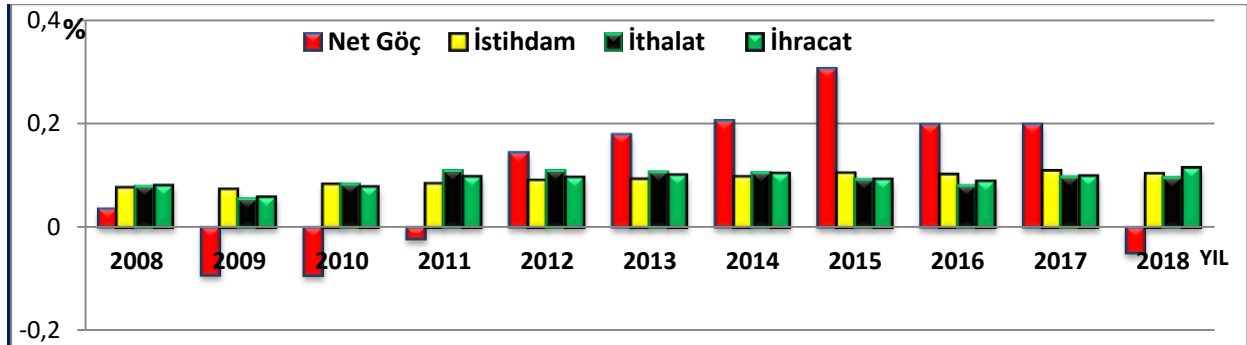
İhracat verilerine bakıldığında Denizli’de 2008 yılında toplam ihracat 2.196.710 dolara yükselmiştir. 2008 küresel ekonomik krizin etkilerinin hissedilmeye başlandığı 2009 yılında ihracat değeri 1.587.500 dolara düşmüştür. 2010 yılında yeniden yükselişe geçen ihracat parametresi 2.127.923 dolara çıksa da 2008 düzeyine ulaşamamıştır. 2015 yılında ihracat 2.516.246 dolara ulaşmıştır. Denizli’de net göç miktarının en yüksek olduğu bu dönemde istihdamın 192.244 kişiye çıkmıştır. Denizli’de ekonomisinde 3.109.370 dolarla ihracat rekorunun kırıldığı 2018 yılında istihdam sayısı 188.845’e düşerken; net göç miktarı -859’a düşmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Denizli İli'nde 2008-2018 Dönemi Net Göç, İstihdam, İthalat ve İhracat Verileri

Yıl	Alınan	Verilen	Net Göç	İstihdam	İthalat	İhracat	DSO
2008	22.721	22.120	601	140.506	1.603.676	2.196.710	1.205
2009	20.119	21.706	-1.587	134.898	1.146.484	1.157.500	1.342
2010	21.863	23.468	-1.605	151.891	1.730.895	2.126.641	1.338
2011	23.454	23.853	-399	155.030	2.262.295	2.639.582	1.408
2012	24.446	21.992	2.454	166.371	2.208.190	2.622.545	1.323
2013	27.088	24.039	3.049	171.321	2.176.670	2.741.457	1.338
2014	28.279	24.771	3.508	178.417	1.771.478	2.815.481	1.308
2015	30.185	24.961	5.224	192.244	1.667.666	2.325.512	1.293
2016	28.170	24.794	3.376	187.059	2.009.358	2.403.360	1.545
2017	28.855	25.466	3.389	199.999	2.009.358	2.677.119	1.497
2018	28.047	28.906	-859	188.845	1.989.330	3.109.370	1.458

Kaynak: TÜİK ve DSO verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 1. Denizli İli'nde İstihdam, İthalat, İhracat ve Net Göç İlişkisi

2008-2018 döneminde Denizli’de net göçler dalgalı bir grafik çizmektedir. Bu dalgalanmanın temel nedeni ekonomik etkenlerden kaynaklandığını ortaya koyan önemli veriler bulunmaktadır. Bütün dünya ülkelerini etkileyen 2008 Dünya finansal krizinden göreceli olarak etkilenen ülkelerden biri de Türkiye’dir. Finans temelli bir kriz olan 2008 ekonomik krizi, 1929’da yaşanan Büyük Buhran dâhil, diğer krizlerden oldukça farklı ve dünyada bugüne kadar yaşanan ilk gerçek küresel krizdir. Başta gelişmiş ülke ekonomileri olmak üzere dünya ekonomisi olumsuz etkilemiştir (Öztürk ve Gövdere, 2010:378; Özatay, 2009:22; Engin ve Göllüce, 2016:28). Türkiye’de 2009 yılında reel mal ve hizmet ihracatı %5,3; ithalat ise %14,3 oranında daralmıştır. Küresel kriz nedeniyle 2009’da özel sabit sermaye yatırım harcamaları %22,3 oranında azalmıştır. Özel yatırım harcamalarındaki düşüşe özel tüketim harcamalarındaki azalma eşlik etmiştir. Firmalar özellikle stoktaki malları piyasaya çıkarmış üretim konusunda gönülsüz davranmış talepteki azalış ve üretimdeki azalışında etkisiyle Türkiye ekonomisi küçülmeye başlamıştır (Engin ve Göllüce, 2016:35).

2008 krizinin Denizli sanayi işletmelerindeki etkilerine bakıldığında; kriz döneminde önemli oranlarda sipariş iptallerinin yaşandığı, işletmelerin çoğunluğunun bir maddi zarara uğradığı, yurt dışına bağımlı çalışan işletmelerin küresel sorunlardan fazlaca etkilenmesi nedeniyle kriz sürecinde işletmeler işçi çıkarmıştır (Okay ve Karahan, 2012:3014-315). İstihdam verileri Denizli’de göçlerin ekonomik durumla bağlantısı bakımından

önemli bir göstergedir. 2007-2018 döneminde imalat sanayiindeki istihdamın yıllık ortalama dağılımı 186.658 kişidir. 2002 yılında 108.382 kişi olan istihdam miktarı; 2008 yılında 140.506 kişiye yükselmiştir. 2009 yılında ise Denizli'nin toplam istihdam miktarı 134.898 kişiye düşmüştür (Tablo 3).

Denizli'de istihdam edilen toplam nüfus 2010 yılında 152.593 kişi iken; 2012 yılında 173.142 kişiye yükselmiştir. Net göç miktarının en yüksek pozitif değere ulaştığı 2015 yılında Denizli'de istihdam sayısı 192.244 kişidir. İstihdam edilen toplam nüfus 2016 yılında 214.632 kişiye yükselirken; 2017'de istihdam 199.999 kişiye yükselerek Denizli tarihinde zirveye ulaşmıştır. Denizli'de, küresel krizin etkilerinin yaşandığı 2008-2009 yıllarında 4/a kapsamındaki sigortalı çalışan sayılarının azalırken; 2010-2017 döneminde sürekli artmıştır (Tablo 3). 2018 yılında ise istihdam edilen kişi sayısı 188.845'e düşmüştür. Bu dönemde Denizli'nin toplam net göç verileri negatif yönlü olup -859'a düşmüştür (Tablo 2). 2002-2018 döneminde Denizli'de istihdam edilen toplam nüfus yaklaşık olarak ikiye katlanmıştır. İthalat ve ihracat verileri ise dalgalı bir grafik çizmektedir. Mesela Denizli'de ihracat değeri 2008 yılında 2.196.710 dolar iken, 2018 yılında 3.109.370 dolara yükselmiştir. 2009 yılı sonrasındaki ihracat rakamlarında ise özellikle döviz kurlarındaki farklar dolayısıyla ihracat düşmüştür. Bu sonuç elbette ki göçlere yansımıştır.

4.1. Denizli'de Alınan-Verilen Göçlerin Dağılımı

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, gelir dağılımı ve gelişmişlik düzeyi şehirler ve bölgeler arasında oldukça yüksek farklılıklar görülmektedir. Bu durum kırdan şehre, küçük şehirlerden büyük şehirlere doğru akan göçlere yol açmaktadır. 1975-1980 döneminde Denizli 26.248 kişi göç almıştır. Alınan göçlerin %60'ı 10 ilde toplanmıştır. 1980-1985 döneminde sadece aldığı göçler nedeniyle Denizli nüfusu 5.135 kişi artmıştır. Bu dönemde Denizli'nin aldığı toplam göç miktarı 31.811 kişidir. Alınan göçlerin %62'si 10 ilde toplanmıştır. 1985-1990 döneminde Denizli'nin aldığı toplam göç miktarı 43.523 kişidir. Alınan göçlerin %59'u 10 ilde kümelenmiştir. 1990-2000 döneminde Denizli'nin aldığı toplam göç miktarı 57.412 kişidir. Bu dönemde alınan göçlerin %63'ü 10 ilde kümelenmiştir. 2008-2018 döneminde Denizli'nin aldığı toplam göç miktarı 283.227 kişidir. Alınan göçlerin %68'i 10 ilde toplanmıştır. 1980-2018 sürecinde beş farklı dönemde Denizli'nin aldığı göçlerin kümelenildiği İzmir, Aydın, Afyonkarahisar, İstanbul, Ankara, Burdur ve Muğla illeri; her dönemde ilk 10 il arasında yer almıştır. Burdur, Uşak, Antalya, Manisa, Konya, Erzurum, Ağrı illeri ise farklı dönemlerde Denizli'nin en fazla göç aldığı ilk 10 il arasında bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Denizli'nin Aldığı Göçler 1975-2018

Sıra	İller	1975-1980	İller	1980-1985	İller	185-1990	İller	1990-2000	İller	2008-2018
1	İzmir	3.255	İzmir	4.397	Afyonk.	4.792	Afyonk.	7.175	İzmir	26.687
2	Aydın	3.066	Aydın	3.672	Aydın	4.696	İzmir	4.581	Aydın	25.051
3	Afyonk.	1.829	Afyonk.	2.488	İzmir	4.028	Aydın	4.486	Afyonk.	21.952
4	Burdur	1.783	İstanbul	1.857	Burdur	2.852	İstanbul	3.428	İstanbul	19.940
5	İstanbul	1.384	Ankara	1.746	İstanbul	2.265	Burdur	2.863	Muğla	15.858
6	Ankara	1.341	Burdur	1.616	Ankara	1.989	Ankara	2.509	Antalya	15.696
7	Ağrı	932	Muğla	1.592	Muğla	1.732	Manisa	2.136	Manisa	12.667
8	Muğla	932	Manisa	890	Erzurum	1.205	Uşak	2.087	Ankara	11.779
9	Erzurum	687	Ağrı	715	Uşak	1.193	Muğla	1.661	Burdur	9.977
10	Uşak	629	Uşak	673	Ağrı	1.059	Konya	1.562	Uşak	9.117
	Diğer 56 il	10.410	Diğer 56 il	12.165	Diğer 62 il	17.712	Diğer 70 il	24.924	Diğer 70 il	114.503
	İl Sayısı 66	26.248	İl Sayısı 66	31.811	İl Sayısı 72	43.523	İl Sayısı 80	57.412	İl Sayısı 80	283.227

Kaynak: 1980-2018 dönemi TÜİK göç verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

1975-1980 döneminde Denizli'nin verdiği toplam göç miktarı 29.288 kişidir. Verilen toplam göçün %62'si 10 ilde toplanmıştır. 1980-1985 döneminde Denizli'nin verdiği toplam göç miktarı ise 29.716 kişiye ulaşır; verilen göçlerin %65'i 10 ilde kümelenmiştir. 1985-1990 döneminde verilen toplam göç miktarı 32.953 kişi olup verilen göçlerin %67'si 10 ilde toplanmıştır. 1990-2000 döneminde verilen toplam göç miktarı 42.207 kişiye yükselirken; bu göçlerin %62'si 10 ilde toplanmıştır. 2008-2018 yıllarını kapsayan 10 yıllık süreçte Denizli'nin verdiği toplam göç miktarı 266.076 kişiye yükselmiştir. Bu dönemde verilen göçlerin %63'ü 10 ilde

kümelenmiştir. Denizli'nin verdiği göçlerin kümelendiği iller; İzmir, Aydın, İstanbul, Muğla, Afyonkarahisar ve Ankara illeri 1975-2018 sürecindeki her dönemde ilk 10 il arasında yer almıştır. Manisa, Burdur Uşak, Isparta, Konya ve Trabzon, illeri ise farklı dönemlerde Denizli'nin en fazla göç aldığı 10 il arasında yer almıştır. Denizli'nin en fazla göç verdiği iller ve en fazla göç aldığı illerin genel olarak aynı iller olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Denizli'nin Verdiği Göçler 1975-2018

Sıra	İller	1975-1980	İller	1980-1985	İller	1985-1990	İller	1990-2000	İller	2008-2018
1	İzmir	5.078	İzmir	4.871	İzmir	5.535	İzmir	5.095	İzmir	28.263
2	Aydın	3.982	Aydın	4.583	Aydın	4.601	Aydın	4.261	İstanbul	23.664
3	İstanbul	1.914	İstanbul	2.158	İstanbul	2.549	İstanbul	3.275	Aydın	23.189
4	Ankara	1.655	Muğla	1.860	Muğla	1.920	Muğla	3.044	Muğla	17.682
5	Afyonk.	1.092	Ankara	1.766	Ankara	1.782	Antalya	2.490	Antalya	17.638
6	Muğla	1.044	Afyonk.	968	Antalya	1.506	Ankara	2.450	Afyonk.	17.052
7	Burdur	959	Burdur	938	Afyonk.	1.501	Afyonk.	1.764	Ankara	13.224
8	Konya	822	Antalya	809	Uşak	944	Isparta	1.288	Manisa	10.190
9	Trabzon	799	Uşak	681	Burdur	936	Burdur	1.224	Burdur	9.252
10	Manisa	794	Manisa	650	Manisa	885	Konya	1.182	Uşak	7.656
	Diğer 56 il	11.149	Diğer 56 il	10.432	Diğer 62 il	10.794	Diğer 70 il	16.134	Diğer 23 il	98.266
	İl Sayısı 66	29.288	İl Sayısı 66	29.716	İl Sayısı 72	32.953	İl Sayısı 80	42.207	İl Sayısı 80	266.076

Kaynak: 1980-2018 dönemi TÜİK göç verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Denizli, yoğun şekilde göç aldığı illere aynı şekilde göç vermiştir. Türkiye'nin göçlerin genellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehre yöneldiği görülmektedir. Denizli'nin göç hareketliğinde Ege Bölgesi'nde İzmir başta olmak üzere Afyon, Muğla ve Burdur, Uşak ön plana çıkmıştır. Waldo R. Tobler'in (1970:236-237) Coğrafyanın Birinci Kanunu (First law of geography) olarak tanımladığı "*Her şey her şeyle ilişkilidir fakat yakındakiler uzaktakilere göre birbiriyile daha fazla ilişki içerisindedir*" ilkesi Denizli'de göçlerin neden çevre illerde kümelendiğini ortaya koymaktadır. Bir değişkene ait benzer değerler genellikle yakın çevrede ortaya çıkar ve bu durum mekânsal kümeleme oluşturur (Anselin, 1988:8; Anselin, 1992:1).

4.2. Denizli'de Net Göçlerin Dağılımı

Göç olgusunun ortaya çıkardığı olumlu ya da olumsuz sonuçların tespit edilmesinde net göç verileri ayrı bir önem arz etmektedir. **1975-1980 döneminde** Denizli'de toplam net göç miktarı -3.040 kişidir. Net göçün iller düzeyinde dağılımına bakıldığında, 33 ilde net göç verileri pozitif yönlü iken; 33 ilde ise negatif yönlüdür. Bu dönemde göç veren iller kategorisinde yer alan Denizli'de; pozitif yönlü göçlerin %69'u Burdur, Ağrı, Afyonkarahisar, Muş, Kars ve Adıyaman illerinden gerçekleşmiştir. Negatif yönlü göçlerin %68'i İzmir, Aydın, Trabzon, İstanbul, İçel, Kayseri, Bursa ve Tokat illerinde kümelendiği görülmektedir.

1980-1985 döneminde Denizli'de toplam net göç miktarı 2.095 kişiye yükselmiştir. Denizli, göç veren iller kategorisinden göç alan iller kategorisine geçmiştir. Net göç durumunun iller düzeyinde dağılımına bakıldığında; 41 ilde net göç verileri pozitif yönlü iken; 25 ilde negatif yönlüdür. Pozitif yönlü göçlerin %71'i Afyonkarahisar, Burdur, Ağrı, Erzurum, Muş, Manisa, Kars ve Van illerinde kümelendiği görülmektedir. Negatif yönlü göçlerin ise %75'i Aydın, İzmir, Nevşehir, Antalya, İstanbul ve Muğla illerinde kümelendiği görülmektedir.

Tablo 6. Denizli İli'nde 1980-2018 Dönemi Net Göç Verileri

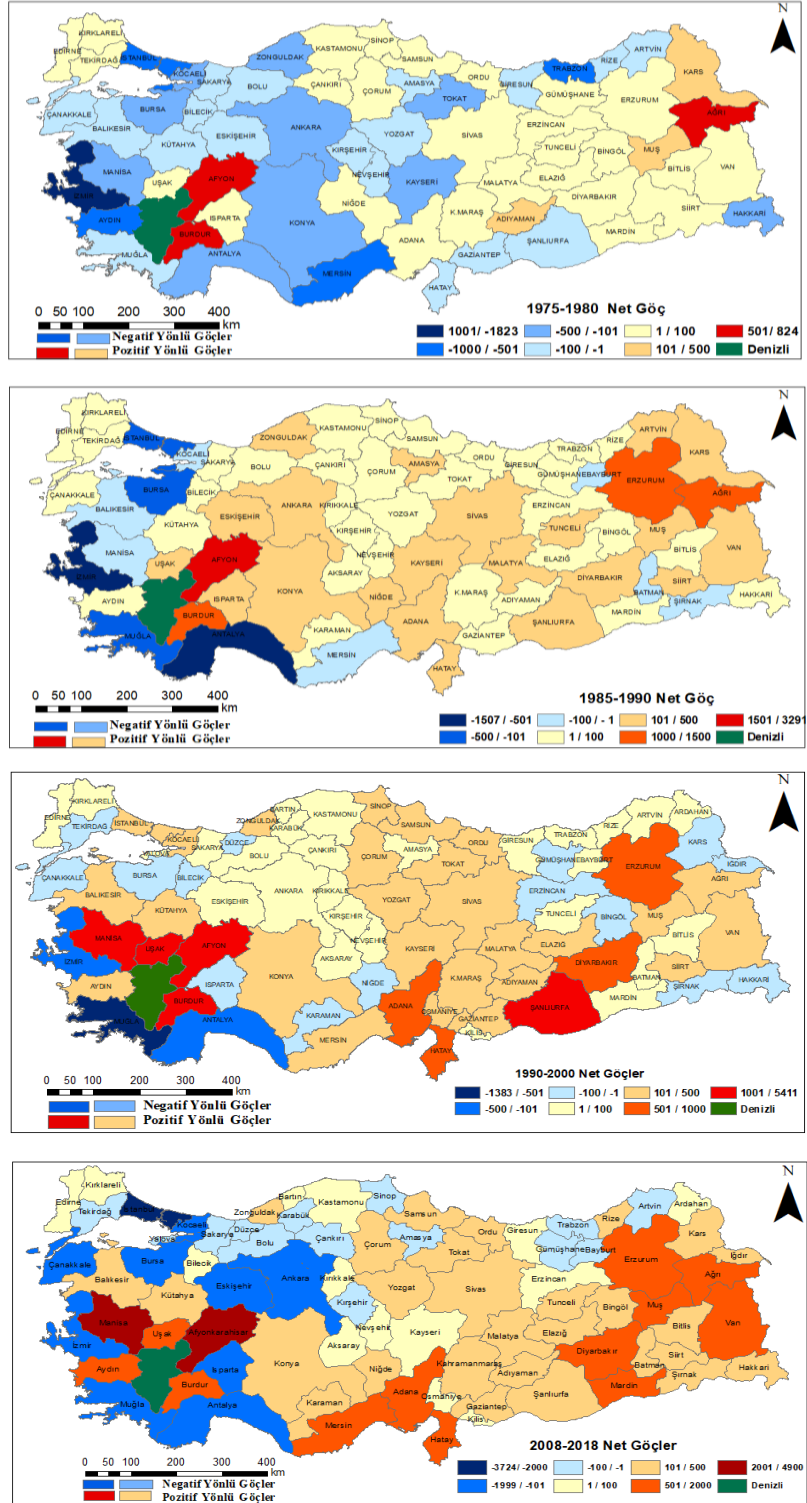
Pozitif Yönlü Net Göç Verileri (1975-2018)										
Sıra	İller	1975-1980	İller	1980-1985	İller	1985-1990	İller	1990-2000	İller	2008-2018
1	Burdur	824	Afyonk	1.520	Afyonk	3.291	Afyonk	5.411	Afyonk	4900
2	Ağrı	806	Burdur	678	Burdur	1.916	Burdur	1.639	Manisa	2477
3	Afyonk.	737	Ağrı	546	Ağrı	903	Şanlıurfa	1.188	Aydın	1862
4	Muş	441	Erzurum	367	Erzurum	887	Uşak	1.066	Van	1848
5	Kars	378	Muş	243	Muş	690	Manisa	1.046	Erzurum	1823
6	Adıyaman	348	Manisa	240	Konya	444	Adana	591	Ağrı	1671
7	Adana	205	Kars	233	Kars	398	Diyarbakır	565	Uşak	1461
8	Van	142	Van	176	Van	334	Erzurum	539	Muş	1324
9	Siirt	107	Zonguldak	161	Isparta	278	Hatay	507	Adana	957
10	Malatya	105	Kütahya	150	Adana	270	Konya	380	Diyarbakır	944
11	Diğer 23 il	1.026	Diğer 31 il	1.295	Diğer 50 il	4.328	Diğer 52 il	5.670	Diğer 46 il	10.869
	Toplam 33 il	5.119	Toplam 41il	5.609	Toplam 60 il	13.739	Toplam 62 il	18.602	Toplam 56 il	30.136
Negatif Yönlü Net Göç Verileri (1975-2018)										
Sıra	İller	1975-1980	İller	1980-1985	İller	185-1990	İller	1990-2000	İller	2008-2018
1	İzmir	-1.823	Aydın	-911	İzmir	-1.507	Muğla	-1.383	İstanbul	-3.724
2	Aydın	-916	İzmir	-474	Antalya	-818	Antalya	-957	Antalya	-1.942
3	Trabzon	-692	Nevşehir	-403	İstanbul	-284	İzmir	-514	Muğla	-1.824
4	İstanbul	-530	Antalya	-306	Muğla	-188	Isparta	-114	İzmir	-1.576
5	İçel	-530	İstanbul	-301	Bursa	-126	Şırnak	-68	Ankara	-1.445
6	Kayseri	-411	Muğla	-268	Kocaeli	-82	Bilecik	-59	Eskişehir	-609
7	Bursa	-353	Adana	-149	Manisa	-37	Bursa	-51	Isparta	-522
8	Tokat	-348	Bursa	-144	İçel	-35	Erzincan	-47	Bursa	-366
9	Ankara	-314	Adıyaman	-79	Batman	-33	Karaman	-40	Çanakkale	-355
10	Zonguldak	-302	Balıkesir	-75	Şırnak	-27	Kars	-39	Kocaeli	-245
11	Diğer 23 il	-1.940	Diğer 15 il	-404	Diğer 2 il	-22	Diğer 8 il	-125	Diğer 8 il	-377
	Toplam 33 il	-8.159	Toplam 25 il	-3.110	Toplam 12 il	-3.169	Toplam 18 il	-3.397	Toplam 24 il	-12.985
TOPLAM NET GÖÇLER MİKTARI (2008-2018)										
	Toplam	-3.040	Toplam	2.095	Toplam	10.570	Toplam	15.205	Toplam	17.151

Kaynak: 1980-2018 dönemi TÜİK göç verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

1985-1990 döneminde Denizli'de toplam net göç miktarı 10.570 kişiye yükselmiştir. Bir önceki döneme göre Denizli'nin net göç miktarı 8.475 kişi artmıştır. Net göç durumunun iller düzeyinde dağılımına bakıldığında; 60 ilde net göç verileri pozitif yönlü iken; 12 ilde negatif yönlüdür. Pozitif yönlü göçlerin %71'i Afyonkarahisar, Burdur, Ağrı, Erzurum ve Muş, illerinde kümelenmiştir. Negatif yönlü göçler ise %88'i İzmir, Antalya, İstanbul, Muğla illerinde kümelenmiştir (Tablo 6). **1990-2000 döneminde** Denizli'de toplam net göç miktarı 15.205 kişiye yükselmiştir. Bir önceki döneme göre Denizli'nin net göç miktarı 4.635 kişi artmıştır. Net göç durumunun iller düzeyinde dağılımına bakıldığında; 62 ilde net göç verileri pozitif yönlü iken; 18 ilde negatif

yönlüdür. Pozitif yönlü göçlerin %46'sı Afyonkarahisar, Burdur, Şanlıurfa, Uşak, Manisa, Adana, Diyarbakır ve Erzurum illerinde kümelenmiştir. Negatif yönlü göçlerin ise %84'ü İzmir, Antalya ve Muğla illerine yönelmiştir (Tablo 6).

Şekil 2. Denizli'de İller Arası Net Göçlerin Dağılımı (1975-2018).

2008-2018 döneminde göç verileri yıl bazında yayımlanmaya başlamıştır. Ancak 2008-2018 yıllarını kapsayan 10 yıllık süreçte Denizli'de göç verileri önceki dönemlerle karşılaştırma yapmak amacıyla bütünleştirilmiştir. Bu dönemde Alınan göçler 283.227'ye çıkarken, verilen göç 266.076'ya çıkmıştır. Net göç miktarındaki artış düşük olsa da alınan göç ve verilen göç miktarı paralel bir şekilde artmıştır. 2008-2018 yıllarını kapsayan 10 yıllık süreçte Denizli'de toplam net göç miktarı ise 17.151 kişiye yükselmiştir. Net göç miktarı düşük olsa da Denizli'de alınan göçler ile verilen göçlerin miktarı oldukça yüksek düzeydedir. Net göç verilerinin iller düzeyinde dağılımına bakıldığında; 56 ilde net göç verileri pozitif yönlü iken, 24 ilde negatif yönlüdür. Pozitif

yönlü göçler %64'ü Afyonkarahisar, Manisa, Aydın, Van, Erzurum, Ağrı, Uşak, Muş, Adana, Diyarbakır illerinde kümelenmiştir. Negatif yönlü göçlerin ise %86'sı Ankara, İzmir, Muğla, Antalya, İstanbul ve Eskişehir illerine yöneldiği görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Denizli İlinde Net Göç Verilerin Yoğun Olarak Kümelenildiği İller (2008-2018)

Göçlerin Pozitif Yönlü Olduğu İllerde Net Miktarı (2008-2018)											
NET	2008	NET	2009	NET	2012	NET	2013	NET	2017	NET	2018
Afyonk	337	Manisa	130	Manisa	525	Afyonkarahisar	868	Afyonkarahisar	542	Erzurum	183
Ağrı	256	Aydın	113	Aydın	350	Aydın	408	Aydın	288	Şanlıurfa	112
Uşak	250	Mersin	88	Afyonk	305	Manisa	294	Manisa	241	Manisa	105
Erzurum	241	Mardin	80	İzmir	286	Muğla	254	Erzurum	230	Ağrı	82
Burdur	239	Malatya	75	Bursa	216	Ağrı	238	Van	229	Uşak	77
Diyarbakır	150	Kars	58	Ağrı	171	Erzurum	228	Ağrı	203	Balıkesir	64
Konya	124	Sivas	57	Erzurum	168	Muş	172	Muğla	186	Gaziantep	62
Muş	113	Adana	56	Diyarbakır	156	Diyarbakır	167	Antalya	179	Van	62
Adana	83	Çorum	43	Mersin	149	Adana	157	Gaziantep	129	Zonguldak	55
Van	79	Rize	42	Muş	125	Konya	118	Isparta	111	Kütahya	50
Diğer 40 il	1.181	Diğer 37 il	603	Diğer 42 il	1.506	Diğer 45 il	1.511	Diğer 54 il	1.546	Diğer 36 il	751
Göçlerin Negatif Yönlü Olduğu İllerde Net Miktarı (2008-2018)											
NET	2008	NET	2009	NET	2012	NET	2013	NET	2017	NET	2018
Muğla	-636	İstanbul	-500	İstanbul	-275	İstanbul	-480	İstanbul	-148	Afyonk.	-608
Antalya	-460	Antalya	-446	Isparta	-200	Antalya	-157	Ankara	-82	Isparta	-308
İstanbul	-350	İzmir	-435	Burdur	-167	Ankara	-124	Balıkesir	-82	Muğla	-260
Aydın	-195	Muğla	-258	Antalya	-166	İzmir	-87	Eskişehir	-50	İzmir	-204
İzmir	-160	Isparta	-255	Ankara	-145	Eskişehir	-86	Şırnak	-26	Ankara	-190
Bursa	-132	Afyonkarahisar	-197	Kütahya	-84	Çanakkale	-85	Bilecik	-14	Aydın	-147
Eskişehir	-79	Ankara	-151	Çanakkale	-73	Bursa	-59	Kastamonu	-13	Burdur	-109
Gaziantep	-59	Burdur	-132	Eskişehir	-67	Kocaeli	-58	Yalova	-12	Bursa	-100
Tekirdağ	-54	Bursa	-73	Konya	-49	Sinop	-36	Adıyaman	-11	Çanakkale	-61
Kocaeli	-39	Eskişehir	-62	Sakarya	-45	Karabük	-29	Amasya	-11	Kocaeli	-48
Diğer 20 il	-288	Diğer 23 il	-423	Diğer 18 il	-232	Diğer 15 il	-165	Diğer 7 il	-46	Diğer 24 il	-427
TOPLAM NET GÖÇLER MİKTARI (2008-2018)											
81 il	2008	81 il	2009	81 il	2012	81 il	2013	81 il	2017	81 il	2018
Toplam	601	Toplam	-1.587	Toplam	2.454	Toplam	3.049	Toplam	3.389	Toplam	-859

Kaynak: 2008-2018 dönemi TÜİK göç verileri derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

2007-2018 döneminde yıl bazında Denizli'de göçlerin gelişim durumuna bakıldığında; 2008 yılında 601 olan net göç miktarı 2009 yılında -1587 düşerek negatife dönüşmüştür. Eldeki mevcut verilere göre 1980 sonrası dönemde Denizli ili 2009 yılında ilk kez aldığı göçlerden daha çok diğer illere göç vermiştir. 2010 yılında ise net göç miktarı -1605'e yükselen negatif yönlü göçler 2011 yılında -399'a düşmüştür. 2012 yılında ise net göç miktarı 2.454 kişiye çıkarak pozitif dönüşmüştür. 2015 yılında Denizli'de net göç miktarı artarak 5.224 kişiye yükselmiştir. 2016 yılında Denizli'de net göç miktarı 3.376'ya düşmüştür. 2017 yılında net göç miktarı pozitif olsa da bir önceki yıla göre sadece 13 kişi artmıştır. Bu dönemde Denizli'nin aldığı göçlerde bir düşüş yaşanmaktadır. 2018 yılında ise -859'a düşerek göçler negatife dönüşmüştür (Tablo 2). Bu dönemde yaşanan göçlerdeki dalgalanmanın temel nedeni ekonomik değişkenlerden kaynaklanmıştır.

Göçün itici ve çekici faktörlerinin analizi bakımından 1990 sonrası dönemde kıyaslama imkanı sunan veriler önceki dönemlere göre zenginleşmiştir. Özellikle DPT tarafından yapılan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik

Gelişmişlik (SEGE) Sıralaması Araştırması" bu verilerden biridir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarına göre 5 grup şeklinde sınıflandırılan SEGE, il ve ilçe ölçeğindeki önemli veriler sunmaktadır. SEGE-1996 sıralamasında 76 il arasında 16. bulunan Denizli ili; sınıflamada ikinci derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Birinci derecede gelişmiş iller grubunda; İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Bursa illeri bulunmaktadır (DPT, 1996:56). İkinci derecede gelişmiş iller grubu; Eskişehir, Kayseri, Tekirdağ, Kırklareli, Balıkesir, Muğla, Aydın, Denizli, Antalya, Adana ve Mersin illerinden oluşan 11 ili kapsamaktadır (DPT, 1996:59). SEGE-2000 sınıflandırmasında ise Denizli, 1996 yılında olduğu gibi ikinci kademe gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Ancak 1996'da SEGE sıralamasına göre 76 il arasından 16. bulunan Denizli; SEGE-2003 sıralamasında 12. sıraya yükselmiştir. SEGE-2011 sıralamasına göre ise Denizli 10. sıraya yükselmiştir (DPT, 1996:59; DPT, 2003:83; Kalkınma Bakanlığı, 2013:56). Denizli'nin göç verdiği iller, SEGE sıralamasında birinci kademe gelişmiş iller ve ikinci kademe gelişmiş illerde kümelenmiştir gözlenmektedir. Buna karşılık Denizli'nin göç aldığı iller ise genel olarak üçüncü derecede gelişmiş iller ve diğer alt kademedeki iller kategorisinde yer almaktadır.

SONUÇ

Türkiye'de 1950'li yıllardan günümüze doğudan batıya, iç kesimlerden kıyılarına doğru yoğun bir göç hareketliliği yaşanmaktadır. Ülkenin batısında yer alan Denizli; başta çevre iller olmak üzere doğu ve iç bölgelerdeki illerden yoğun şekilde göç almaktadır. Buna karşılık kıyı ve batı şehirlerine göç vermektedir. Bölgeler arasındaki gelişmişlik farkı bu durumun temel nedenini olarak bilinmektedir. Çalışmamızda elde edilen veriler ışığında Türkiye'de göçlerin yönünü ve miktarını belirleyen faktörler Denizli örneğinde ortaya konulmuştur. 1920-1950 döneminde sakin bir süreç yaşayan Denizli, 1950 sonrasında göçlerle hareketlenmeye başlamıştır. Ancak 1975-1980 dönemine kadar Denizli göç veren bir il iken; 1980-1985 dönemi itibariyle göç almaya başlamıştır. 1985-2000 döneminde alınan göçler giderek artmıştır. 2008-2018 döneminde ise Denizli hem göç alan hem de göç veren bir il dönüşmüştür.

1975-1980 döneminde Denizli'nin net göç hızı %0-5,7 iken; 1980-1985 döneminde %3,5'e yükselmiştir. 1985-1990 döneminde %15,4'e yükselen net göç hızı; 1990-2000 döneminde %19,8 oranıyla en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bilindiği üzere 2007 yılı itibariyle nüfus verileri yıl bazında açıklanmaktadır. Önceki dönemlerle kıyaslamak amacıyla 2008-2018 dönemini kapsayan 10 yıllık toplam göç verilerinin bütünleştirilmesiyle elde edilen net göç hızı %17,6'ya düşmüştür. Ancak 2008-2018 döneminde yıl bazında yayımlanan net göç verileri dalgalı bir grafik çizmektedir. Ekonomide yaşanan dalgalanmalar, bu durumun temel sebebi oluşturduğu tespit edilmiştir. Mesela 2008 küresel finansal krizi nedeniyle talepteki azalış sanayi sektöründe üretimde azalışa neden olmuştur. Ekonomideki bu durum istihdam oranlarına yansımıştır. 2007 yılında 148.109 kişi olan istihdam edilen nüfus 2008 yılında 140.506 kişiye düşmüştür. 2009 yılında ise istihdam sayısı 134.898'e düşmüştür. Aynı şekilde DSO üye sayısı 2007 yılında 1.287 iken; 2008 yılında 1.205'e düşmüştür. Sonuç olarak bu süreçte Denizli'nin aldığı net göç miktarı düşmüştür. 2010 sonrası dönemde ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler istihdam oranına yansımıştır. 2012 yılında 166.371 kişi olan istihdam edilen nüfus 2015 yılında 192.244 kişiye yükselmiştir. Buna paralel olarak 2012 yılında %2,58'e olan net göç hızı 2015 yılında %5'27'ye yükselmiştir. Nitekim 2012-2015 döneminde alınan göçler artmıştır. 2018 yılında ise net göç hızı %0-0,84'e düşerken; istihdam edilen nüfus 188.845'e düşmüştür. 2018'de DSO üye sayısı ise 1.458'e düşmüştür.

Denizli'nin net göç haritaları incelendiğinde, en çok göç verdiği iller genellikle komşu iller ve büyük şehirlerdir. Denizli'nin yoğun şekilde göç aldığı iller arasında Burdur, Afyonkarahisar, Uşak gibi iç kesimdeki komşu iller bulunmaktadır. Denizli yoğun şekilde göç verdiği İzmir, Aydın, Muğla, Antalya, Bursa gibi gelişmiş kıyı şehirleri bulunmaktadır. Denizli bu şehirlerden aynı şekilde göç almaktadır. Ayrıca, İstanbul ve Ankara alınan-verilen göçlerde ön plana çıkmıştır. Ağrı, Erzurum, Van ise öne çıkan diğer illerdir (Şekil 2). 1990 dönemine kadar birkaç ilde yoğunlaşan göçler; 2000 sonrasında yine çevredeki iller başta olmak üzere Türkiye geneline yayılmıştır. Denizli'de göçler illerin sosyoekonomik gelişmişlik durumuna göre yönlendirilmiştir. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SEGE) Sıralamasına göre 2. derecede gelişmiş iller grubunda yer alan Denizli, 1. ve 2. derecede gelişmiş illere göç vermektedir. Buna karşılık 3., 4. ve 5. derecelerde gelişmiş illerden ise göç almaktadır.

1980 sonrasında kentler hiyerarşisinde hızla yükselen Denizli'de sanayi alanında yaşanan gelişmeler; göçlerin yön ve miktarını şekillendirmiştir. Genel anlamda olumsuz bir çağrışım uyandıran göç olgusu; Denizli'de gelişen sanayinin iş gücü ihtiyacını karşılayarak ve üretime dâhil edilip güce dönüşmüştür. Ancak ülkede veya küresel anlamda etkili olan ekonomik ve siyasi gelişmeler Denizli'de göçlerin yönünü ve miktarını şekillendirdiği görülmektedir. Sonuç olarak sanayileşme ve ekonomi alanında yaşanan gelişmeler, bundan sonraki süreçte Denizli'de göçlerin yönünü ve miktarını belirleyecektir.

KAYNAKÇA

- AKŞİT, Bahattin (1998), "*İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*", **Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bildiriler Kitabı**, 6-8 Haziran 1998 - Gerede/Bolu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, ss.22-37.
- ALGAN, Neşe (1988), "*Adana İlinde Kentleşme: Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler ve Yarattığı Sorunlar*", **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.2(1), ss.105-119.
- ANONİM (2003), **Denizli Sanayi Odası Envanteri**, Denizli Sanayi Odası Yayınları, Denizli.
- ANONİM (2009), **Denizli Sanayi Odası İstatistik Yıllığı: Rakamlarla Denizli 2009**, Denizli Sanayi Odası Yayınları, Denizli.
- ANONİM (2013), **Denizli Sanayi Odası Stratejik Planı 2014-2016**, Denizli Sanayi Odası Yayınları, Denizli.
- ANONİM (2018), **Denizli Sanayi Odası Stratejik Planı 2019-2023**, Denizli Sanayi Odası Yayınları, Denizli.
- ANSELİN, Luc ve HUDAK, Sheri (1992), "*Spatial Econometrics in Practice: A Review of Software Options*", **Regional Science And Urban Economics**, S.22, ss.509-536.
- ANSELİN, Luc (1988), **Spatial Econometrics: Methods and Models**, Kluwer Academic Publishers, NewYork.
- APAN, Ahmet (2006), "*Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar*", **Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi**, S.11(5), ss.26-33.
- ATALAY, İbrahim (1994), **Türkiye Coğrafyası**, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir, 4. Baskı.
- AYGÖREN, Tulay, GÜMÜŞÇÜ, Osman ve UĞUR, Abdullah (2006), "*Daimi İkametgâha Göre Türkiye İç Göçlerinde Denizli İlinin Yeri (1980-2000)*", **Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 6-8 Eylül 2006 - Denizli, ss.326-341.
- BAHÇALI, Selin ve ÖZÖZEN, Kahraman (2016), "*Artvinlilerin Göç Tercihlerinde Bursa'nın Yerinin Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Analizi*", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi**, S.33, ss.37-52.
- BATMAZ, Nihat (2001), "*Gelişimi Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Ekonomisi*", **Beta Yayınları**, İstanbul.
- BELGE, Rauf (2018), "*Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler*", **Ege Coğrafya Dergisi**, S.27(2), ss.167-181.
- BÜLBÜL, Serpil ve KÖSE, Ali (2010), "*Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi*", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, S.39(1), ss.75-94.
- CERİT, Sevil (1986), "*Türkiye'de İller Arası Göçler (1950-1980)*", **Nüfus Bilim Dergisi (The Turkish Journal of Population Studies)**, S.8, ss.81-103.
- ÇELİK, Fatih (2005), "*İç Göçler: Teorik Bir Analiz*", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.14(2), ss.167-184.
- ÇELİK, Fatih (2006), "*İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi*", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.27, ss.149-170.
- ÇELİK, Fatih (2007), "*Türkiye'de İç Göçler 1980-2000*", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.22(1), ss.87-109.
- ÇELİK, Nermin ve GÜVEN, Murat (2014), "*Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi*", **İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi**, S.76, ss.45-61.
- ÇİFTÇİ, Murat (2011), "*Bölgeler Arası Eşitsizlik Perspektifiyle İç Göç-Sosyoekonomik Gelişmişlik İlişkisi ve Türkiye Örneği*", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DARKOT, Besim (1954), "*Türkiye'de Nüfus Hareketleri*", **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, S.5-6, ss.3-22.

- DARKOT, Besim (1961), "*Türkiye'nin Nüfus Hareketlen Üzerine Yeni Gözlemler*", **Türk Coğrafya Dergisi**, S.21, ss.1-14.
- DOĞAN, Mesut (2019). "*Türkiye'nin Ticaret Coğrafyası*", **Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası (Ed: Taşgil, N. ve Şahin, G.)**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. ss.271-347.
- DOĞANAY, Hayati (1986), "*Trabzon İlinde Nüfus Hareketleri ve Göçler*", **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, S.15(2), ss.281-305.
- DOĞANAY, Hayati (1994), **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- DOH, Re-Mee (1984), "*Interprovincial Migration in Turkey And Its SocioEconomic Background: A Correlation Analysis*", **Nüfus Bilim Dergisi**, S.6, ss.49-61.
- DPT (1996), **İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, DPT Yayınları, Ankara.
- DPT (2003), **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, DPT Yayınları, Ankara.
- ELMASTAŞ, Necmettin ve YILMAZ, Süleyman (2015), "*Van İlinde Göçler*", **Turkish Studies**, S.10(10), ss.403-428.
- ENGİN, Cem ve GÖLLÜCE, Esra (2016), "*2008 Küresel Finans Krizi ve Türkiye Üzerine Yansımaları*", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.6(1), ss.27-40.
- ERAYDIN, Ayda (1981), **Türkiye'de 1950-1980 Döneminde İler Arası Göçlerin Genel Değerlendirilmesi**, DPT Yayınları, Ankara.
- PALAZ ERDEMİR, Hatice (2007), "*Antikçağ'da Hierapolis ve Çevresinde Koyun Yetiştiriciliği ve Yan Sektörleri*", **Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 6-8 Eylül 2006 - Denizli, ss.23-30.
- ERDOĞMUŞ, Zeki (1989), "*Türkiye'de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri*", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.3(2), ss.97-108.
- EREL, Levent (1985), "*Antalya İlinde 1935-1980 Yılları Arasındaki Devrede Nüfus Hareketleri*", **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Dergisi**, S.1, ss.191-201.
- ERTÜRK, Emin (1985), "*Göçün Ekonomik Analizi*", **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.6(2), ss.1-9.
- GEDİK, Ayşe (1994), **Türkiye'de İç Göçler 1965-85: Bazı Varsayımların Sorgulanması**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara.
- GEDİK, Ayşe (1985), "*Rural to Urban Versus Urban to Urban Migration in Turkey, 1965-70*", **Espace-Populations-Societies**, S.1, ss.86-92.
- GÖKBURUN, İbrahim (2017), "*İstanbul'da Nüfus Hareketleri: 1950-2015*", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÜR, Timur Han ve URAL, Emel (2004), "*Türkiye'de Kentlere Göçün Nedenleri*", **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.22(1), ss.23-38.
- GÜZEL, Serkan (2013), "*Göçmen Çocuklar ve Denizli'de Yaşam Koşulları*", **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi**, S.51, ss.1-36.
- İŞİK, Şevket (1999), "*İzmir'e Yönelik Göçlerin Coğrafi Boyutları*", **Türk Coğrafya Dergisi**, S.34, ss.383-405.
- İŞİK, Şevket (2009), "*1995-2000 Döneminde İzmir'e Yönelik Göçler*", **Türk Coğrafya Dergisi**, S.52, ss.9-16.
- İÇDUYGU, Ahmet ve SİRKECİ, İbrahim (1999), "*Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*", **75 Yılda Köylerden Şehirlere** (Ed. Oya Baydar), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.249-268.
- İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim ve AYDINGÜN, İsmail (1998), "*Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi*", **Türkiye'de İç Göç** (Ed.Ahmet İçduygu), Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, ss.207-244.
- İÇDUYGU, Ahmet ve ÜNALAN, Turgay (1998), "*Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri*", **Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bildiriler Kitabı**, 6-8 Haziran 1998 - Gerede/Bolu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, ss.38-55.

- DİNÇ, Abdurrahman (2014), "*Daimi İkametgâha Göre Türkiye İç Göçlerinde Konya İlinin Yeri (1980-2013)*", **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S.14(28), ss.1-33.
- KALKINMA BAKANLIĞI (2013), **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- KARA, Hasan (2008), "*Denizli Şehrinde Gecekondulaşmanın Önlenmesi ve Toplu Konutlar*", **Doğu Coğrafya Dergisi**, S.23, ss.103-118.
- KARAALP, H. Simay (2004), "*Sanayileşmeye Etki Eden Faktörler ve Denizli Sanayinin Yerleşimi*", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- KARAL, Enver Ziya (1997), **Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı**, DİE Yayını, Ankara.
- KARPAT, Kemal H. (2003), **Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri**, TVYY, İstanbul.
- KARPAT, Kemal H. (2015), **Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ, Zülal (2007), "*1923-1945 Yılları Arasında Denizli'ye İç ve Dış Göçler*", **Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Denizli, ss.290-301.
- KOCAMAN, Sinan (2014), "*Kentsel Alanlara Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyum ve Kentlileşme Düzeyi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Ağrı Örneği*", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.7(34), ss.335-349.
- KOCAMAN, Tuncer (2008), **Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)**, DPT Yayını, Ankara.
- KOCAMAN, Tuncer ve BAYAZIT, Sema (1993), **Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri**, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- KOÇAK, Yüksel ve TERZİ, Elvan (2012), "*Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*", **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.3(3), ss.163-184.
- KODAL, Tahir (2014), **Cumhuriyet Döneminde Denizli-Honaz'da Nüfus (1923-2013)**, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Denizli.
- KÜÇÜKALİ, Adnan (2016), **Bir Sosyal Politika Problemi Olarak Göç: Erzurum Örneği**, İmaj Yayınevi, Ankara.
- LEE, Everett S. (1966), "*A Theory of Migration*", **Demography**, S.3(1), ss.47-57.
- LEE, Everett S. (1969), "*A Theory of Migration*", **Migration** (Der. J. A. Jackson), Cambridge University Press, Great Britain, ss.283-297.
- LEWIS, Graeme John (1982), **Human Migration: A Geographical Perspective**, St. Martin's Press, NewYork.
- MUTLUER, Mustafa (2003), **Uluslararası Göçler ve Türkiye**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- MUTLUER, Mustafa (2003), "*Türkiye'de Yeni Sanayileşme Odakları: Denizli - Gaziantep - Çorum*", **Ege Coğrafya Dergisi**, S.12(1), ss.13-28.
- OKAY, Şenol ve KARAHAN, Mehmet (2012), "*Denizli Sanayi İşletmelerinde 2008 Küresel Ekonomik Krizinin Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması*", **KEV Akademi Dergisi**, S.16(50), ss.299-316.
- OKTİK, Nurgün (1997), "*Köyün İticiliği Kentin Çekiciliği*", **Toplum ve Göç Bildirileri Kitabı**, DİE Yayını, Ankara, ss.81-85.
- ÖZATAY, Fatih (2009), **Finansal Krizler ve Türkiye**, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Hakan (2012), "*Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme*", **Akademik Bakış Dergisi**, S.30, ss.1-18.
- ÖZDEMİR, Murat (2006), "*Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne..

- ÖZGÜR, Ertuğrul Murat (1995), "*Türkiye'deki İç Göçlerde Ankara İlinin Yeri*", **Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S.4, ss.63-76.
- ÖZGÜR, Ertuğrul Murat (1999), "*Türkiye'de İl İçi Göçler Hakkında Düşünceler*", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, S.39(1-2), ss.159-167.
- ÖZGÜR, E. Murat ve YASAK, Üzeyir (2009), "*Şehir İçi İkametgah Hareketliliğine Kuramsal Bir Bakış*", **Coğrafi Bilimler Dergisi**, S.7(1), ss.39-50.
- ÖZTÜRK, Serdar ve GÖVDERE, Bekir (2010), "*Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri*", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.15(1), ss.377-397.
- PAZARLIOĞLU, M. Vedat (2007), "*İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi*", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, S.14(1), ss.121-135.
- PEKER, Mümtaz (1999), "*Türkiye'de İç Göçün Değişen Yapısı*", **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.295-304,
- PEKER, Mümtaz (2015), **Sahil Kasabasıdan Büyükşehir Evrimleşme Sürecinde İzmir'e Göç**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir.
- PERRUCHOUD, Richard ve REDPATH-CROSS, Jilyanne (2009), **Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü**, Uluslararası Göç Örgütü Yayını, İsviçre, 2. Baskı.
- RAVENSTEİN, Ernest George (1885), "*The Laws of Migration*", **Journal of The Statistical Society of London**, S.48(2), ss.167-227.
- RAVENSTEİN, Ernest George (1889), "*The Laws of Migration*", **Journal of The Statistical Society**, S.52, ss.214-301.
- SAĞLAM, Serdar (2006), "*Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.5, ss.34-44.
- STOUFFER, Samuel A. (1940), "*Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance*", **American Sociological Review**, S.5(6), ss.845-867.
- SERTKAYA DOĞAN, Özlem (2015), **Biga Yarımadası Nüfus Coğrafyası**, Yeni Anadolu Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN, Cemalettin (2005), "*İstanbul'a Olan İç Göçlerde Denizli İlinin Yeri ve Göçle Gelen Nüfusun Özellikleri*", **Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 6-8 Eylül - Denizli, Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2 Cilt.
- ŞANLI, Cennet ve KARA, Hasan (2019), "*Determination of Thermal Tourism Potential in Karahayıt, Denizli: A Study on Local Tourists*", **International Journal of Geography And Geography Education**, S.40, ss.266-282.
- ŞENSOY, Sefer Eyüp (2005), "*Kent ve Göç Van İline Çevre İl ve İlçelerden Göç Edenlerin Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım*", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- TANDOĞAN, Alaattin (1989a), "*Türkiye Nüfus Hareketlerinde İstanbul'un Yeri*", **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, S.1(1), ss.135-141.
- TANDOĞAN, Alaattin (1989b), **Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon.
- TEKELİ, İlhan (1997), "*Türkiye'de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi*", **Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bildiriler Kitabı**, Tarih Vakfı Yayınları, 6-8 Haziran - Gerede/Bolu, ss.7-21.
- TEKELİ, İlhan (1998), "*Türkiye'de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi*", **Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bildiriler Kitabı**, Tarih Vakfı Yayınları, 6-8 Haziran - Gerede/Bolu, ss.7-21.
- TEMEL, Adil, ÖZEREN, Suat, ULU, Rahmi ve BOYAR, Ercan (2002), **Denizli ve Gaziantep İlleri İmalat Sanayinin Yapısı**, DPT Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

- TOBLER, Waldo R. (1970), "A Computer Movie Simulating Urban Growth in The Detroit Region", **Economic Geography**, S.46(2), ss.234-240.
- TORLAK, Sülün Evinç ve POLAT, Ferihan (2006), "Kentleşme Sürecinde Kimlik Farklaşması Açısından Denizli'de İki Mahallenin Karşılaştırmalı Analizi", **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.8(2), ss.167-186.
- TOROĞLU, Emin (2007), "Niğde İlinde Göç Faktörleri ve Göçler", **Coğrafi Bilimler Dergisi**, S.5(1), ss.75-96.
- TÜMERTEKİN, Erol (1968), **Türkiye'de İç Göçler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, Erol (1972), "Türkiye'de Kademeli Göçler", **Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi**, S.1, ss.47-86.
- TÜMERTEKİN, Erol (1977a), "Türkiye'de İç Göçlerde Yeni Eğilimler", **Şehircilik Enstitüsü Dergisi**, S.14, ss.18-33.
- TÜMERTEKİN, Erol (1977b), "Türkiye'de İç Göçler Üzerine", **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, S.22, ss.29-42.
- TÜMERTEKİN, Erol ve ÖZGÜÇ, Nazmiye (2017), **Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan**, Çantay Yayınları, İstanbul.
- USLU, Levent (2012), "Göçmenlerde Yoksulluk Yansımaları: Denizli Örneği", **Yüksek Lisans Tezi**, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- ÜÇDOĞRUK, Şenay (2002), "İzmir'de İç Göç Hareketlerinin Çok Durumlu Logit Tekniklerle İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.17(1), ss.157-183.
- ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ, Çağla ve KAMBER, Asiye (2017), "İç Göç ve Mekânsal Dışlanma", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.17(4), ss.1-14.
- YAKAR, Mustafa ve SERT ETEMAN, Fatma (2017), "Türkiye'de İller Arası Göçlerin Nodexl İle Sosyal Ağ Analizi", **Göç Dergisi**, S.4(1), ss.82-109.
- YAKAR, Mustafa (2009a), "İller Arası ve İl İçi Göçlerde Afyonkarahisar Kenti (1975-2000)", **Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE Dergisi**, S.10(1), S.141-163.
- YAKAR, Mustafa (2009b), "İller Arası Göçlerde Afyonkarahisar İli", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.11(2), ss.21-48.
- YAKAR, Mustafa (2012), "Türkiye'de İç Göçlerin İlçelere Göre Mekânsal Analizi: 1995-2000 Dönemi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, S.9(1), ss.741-768.
- YAKAR, Mustafa (2013), "Türkiye'de İller Arası Net Göçlerle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki İlişkinin Coğrafi Ağırlıklı Regresyon ile Analizi", **Ege Coğrafya Dergisi**, S.22(1), ss.27-43.
- YAKAR, Mustafa (2015), "Türkiye'nin İç Göç Paterni: Kim Nerede İkamet Ediyor? Nereye Kayıtlı", **Ege Coğrafya Dergisi**, S.24(1), ss.15-38.
- YAKAR, Mustafa, SARAÇLI, Sinan ve YAZICI, Hakkı (2010), "Afyonkarahisar İlinde İller Arası Göçlerin Gelişmişlik Endeksleriyle Analizi", **Doğu Coğrafya Dergisi**, S.15(24), ss.255-271.
- YALÇIN, Cemal (2004), **Göç Sosyolojisi**, Amı Yayıncılık, Ankara.
- YAMAK, Rahmi ve YAMAK, Nebiye (1999), "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi**, S.1(1), ss.16-28.
- YASA, İbrahim (1968), "İç Göçlerin Büyük Şehirlerin İş-Güç Çeşitlerindeki Etkileri (Ankara Örneği)", **AÜEF Dergisi**, S.1(1-4), ss.175-193.
- YAVUZ, Orhan (1994), "Erzurum'dan Göç Sorunu, Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Yolları", **Tarım Ekonomisi Dergisi**, S.2, ss.10-21.
- YENER, Samira (1977), **1965-1970 Döneminde İller Arası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri**, DPT Yayını, Ankara.
- YÜCEŞAHİN, M. Murat, ve ÖZGÜR, E. Murat (2006), "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü", **Coğrafi Bilimler Dergisi**, S.4(2), ss.15-35.